

CASTELL D'ALARÓ EN 3D

LA TORRE DE L'HOMENATGE

("ES COSTIPADOR")

2018

Gabriel Alexandre Llodrà Pizà

Construcció de la torre

L'actual torre de l'homenatge del Castell d'Alaró es començà a construir en un moment indeterminat dels segles XIII i XIV, segurament entre el segon període de regnat de Jaume II de Mallorca (1298-1311) i del regnat del seu fill; Sanç I de Mallorca (1311-1324).

El Tractat d'Anagni de 1298, que retornava el Regne de Mallorca a Jaume II de forma estable, permeté la ben documentada política d'inversions edilícies de la monarquia mallorquina. En son alguns exemples les obres de reforma a l'Almudaina, la creació del Castell de Bellver, el Castell de Perpinyà i les reformes als palaus de Sineu, Valldemossa i Manacor. Aquesta política constructora, també s'ocupà de reformar els antics castells musulmans de la Part Forana: Alaró, Santueri i Pollença.

En el cas del Castell d'Alaró, s'ha conservat una relació de pagaments al Llibre de les Dades de la Procuració Reial que reflecteixen la finalització de les obres defensives que encara son visibles actualment. En concret, a l'any 1319-1320, hi ha una relació de pagaments a mestres i manobres que ja col·loquen les portes i finestres de la torre de l'homenatge, ultimant els darrers detalls de la construcció i també hi figuren les despeses de la tramesa de les noves armes a la fortalesa.

La torre de l'homenatge, també coneguda a les fonts com "torre mestra", "torre o casa de les armes" o "casa del castellà", presenta uns trets característics, que segons Marcel Durliat () provenen del Midi francès: una torre-porta quadrangular.

Sembla que la torre tallà part de les antigues fortificacions de l'entrada, segurament encara d'època musulmana i s'erigeix clarament a sobre d'una plataforma que presenta un parament diferent cap al sud-oest.

La construcció de la torre fou de gran qualitat i cura, amb peçes de marès pujades expressament per a la construcció de l'entrada exterior (arc forà de mig punt i capelleta interior), una volta de canó rebaixada a l'interior de la planta inferior i un arc gòtic apuntat cap a l'interior també fet amb el mateix marès). La planta noble presenta dues finestres amb arcs de mig punt i capelletes interiors i sageteres als costats sud i oest. Finalment, encara son visibles les mènsules que suportaven el sostre de fusta que permetia la defensa superior de la torre.

Pel que fa als paraments, es feren amb pedres del castell i morter de calç, del qual encara queden restes en diversos punts i que cobrien completament els murs amb un color grisós clar.

Únicament ens han arribat reformes de les parts de fusta de la torre a finals dels segles XIV i XV, indicant la qualitat constructiva i alta resistència de les parts d'obra. Sembla que les mènsules i el matabò que protegeix la porta exterior, de tipologia lleugerament diferent a la resta, s'instal·laren en aquest moment.

La torre de les armes o la casa del castellà: els castellans (1232-1398)

Els castellans eren els caps de la guarnició per nomenament reial directe i, com a mínim, eren donzells o cavallers. Cobraven el doble que els servents o soldats rasos de la guarnició: 50 lliures anuals, enfront a les 25 lliures dels segons.

Així, la guarnició del castell al seu moment més àlgid (formada per 20 homes), costava a la Procuració Reial 550 lliures anuals per a salaris, més les despeses d'alimentació que no eren baixes. En època de Sanç I el Regne de Mallorca proporcionava unes rendes totals a la corona d'unes 25.000 lliures anuals.

La castellania incloïa el sou i els beneficis d'explotació de l'actual finca d'Es Verger, així com altres privilegis com el de no ésser jutjat per altre oficial reial que no fos el governador o lloctinent de Mallorca. De vegades s'observa que el càrrec es concedeix de per vida, però en altres ocasions es tracta de nomenaments més especials, com en el cas de l'execució d'obres o de moments de tensió bèl·lica.

CASTELLANS ALS SEGLES XIII i XIV.

Martí Yvanes (Yañez): 1232-1247

Àries Yvanes (Yañez): 1247- ? Sots-castellà: Sanxo de Sadova. Pare i fill eren creditors de Jaume II de Mallorca, que els cedí el castell com a pagament.

Ramon de Palaldà: 1285. Castellà en temps de Cabrit i Bassa.

Guillem Santa Coloma: 1290. Castellà aragonès, durant la confiscació del Regne de Mallorca a Jaume II.

Pere Garriga: 1309. Castellà de Jaume II.

Bernat de Fornells: 1311. Castellà de Sanç I.

Ramon de Tortalboix 1319. Castellà durant les grans obres de reforma de Sanç I.

Pere d'Enveig: 1320-1324. Castellà de Sanç I.

Ponç de Pareres 1324-1337. Castellà de Jaume III.

Assalt de Galiana 1337-1343. Senyor d'Orient. Reté el castell a Pere IV el Cerimoniós d'Aragó.

Guillem de Llagostera 1343-1344. Castellà de Pere IV el Cerimoniós. Inventari.

Pelegrí d'Esquerra 1344-1347. Castellà de Pere el Cerimoniós.

Bertran de Fonollet 1347. Idem.

Ramon d'Àger 1348-1350. Idem.

Sanxo Sanxís Duc 1350-1362

Guillem Robert 1362

Bernat de Pertegàs 1362-1363

Pere de Lebià 1363-1366

Simó Guillem Surriu 1366-1375

Lluís Humbert 1375-1377

Andreu Puig (regent de la castellania, el seu germà; Joan Puig) 1377-1392

Gil de Liçano 1392-1398

Ramón de Sant Martí 1398-?

La torre de les armes (inventaris de 1344 i 1366)

Gràcies a una sèrie d'inventaris conservats que es realitzaven d'ordinari en produir-se un canvi en el comandament de la fortalesa i a altres informacions indirectes de les fonts documentals, podem observar i deduir el contingut de bens mobles, eines i armes que es trobaven a l'interior de la torre al segle XIV.

Inventari de 1344

Guillem de Llagostera és rellevat per Pelegrí d'Esquerra.
A la "torre de les armes" s'hi inventariaren els següents objectes.

Eines:

- 1 llanterna de fusta.
- 1 olla de coure.
- 1 caldera.
- 2 covecs.
- 3 destrals.
- 5 barrines.
- 2 serres.
- 2 atxes.
- 4 tenalles.
- 16 martells.
- 4 anelles de ferro.
- 9 tascons de ferro.
- 1 rail de ferro.
- 2 grillons de ferro (per als presoners i infractors).
- 5 pics de ferro per a molí.

2 llorigues de ferro per al molí.
1 llima.
2 escarpres.
3 perpals.
2 claveres.
2 garbells.
31 barres de ferro.
1 maça de trencar pedres.
1 manxes de ferrer.
1 enclusa de ferrer.
2 moles manuals de molí.
1 ratera de ferro.

Armes:

1 estoig de fusta amb dues ballestes, una de torn i l'altre d'estrep.
17 ballestes de fusta: 2 de torn, 4 de dos peus i 11 d'estrep.
4 ballestes trencades.
1 torn de ballesta.
30 cascs de fusta, amb couro i ferro.
22 escuts.
25 pavesos reials (escuts grans)
31 cinturons amb crocs (carregadors de ballestes).
23 perpunts (armadures de tela i couro)
2 caixes amb 1500 passadors (projectils de ballesta).
10 caixes de cairells de ballesta de torn (projectils pesats de ballesta).
21 llances velles.
50 llances noves.
90 dards (javelines).